

אמריקה הלטינית במאה ה-20 והמערכה לצדק חברתי

ד"ר אפרים דויד
ימי חמישי מ-10:00 עד 12:00
כיתה 326, בניין גילמן

הקורס "אמריקה הלטינית במאה ה-20 והמערכה לצדק חברתי" יסקור את דברי הימים של תת-היבשת הרחוקה ב-120 השנים האחרונות, אך תוך שימת דגש על המאבקים החברתיים בתקופה שבין תחילת המאה שעברה ועד ימינו – בייחוד מאז המהפכה הקובנית בסוף שנות ה-80 ועד לתנועות החברתיות המנסות להחליש את הקפיטליזם הגלובלי בשלושה העשורים האחרונים.

מטרת הקורס היא להקנות לתלמידים ידע בסיסי על אמריקה הלטינית ובניסיון של מדינות היבשת להתמודד עם הפערים החברתיים והשלכותיהם. עוד נלמד על המשותף והמפריד בין המדינות הרבות המרכיבות את האזור בהבנת הגלובליזציה, אימוץ המדיניות הניאו-ליברלית בסוף שנות ה-80 והתגובות העממיות שקמו בעשורים האחרונים. הקורס הסמסטריאלי ישלב ניתוחים של תהליכים חברתיים, כלכליים ופוליטיים; והקרנת שני סרטים תיעודיים, שאחד מהם טרם הוקרן מסחרית בישראל. הקרנת הסרטים מותנית בקצב התקדמות הקורס.

חובות הקורס:

השתתפות חובה: 20%
עבודה - בתיאום עם המרצה: 80%

שעות קבלה: לפני או אחרי השיעור

מבנה הקורס:

1. האם אמריקה הלטינית אכן קיימת? עמים, נופים, תרבויות וחברות. התפתחות המושג "אמריקה הלטינית" מתחילת המאה שעברה ועד ימינו.
2. ממושבה לעצמאות. המורשת הספרדית והפורטוגזית ולידתן של האומות החדשות. גבולות ותרבויות באמריקה הלטינית בתחילת המאה ה-19. על הקשרים של ספרד, פורטוגל, בריטניה הגדולה ואמריקה עם היבשת החדשה.
3. פוליטיקה של המונים, שינויים חברתיים מחאה. שמרנים וליברלים, בורגנים ואוליגרכים, בעלי הון ועובדים, מהגרים וילידים, תושבי הערים ואיכרים. על הסתירות החברתיות באמריקה הלטינית וביסוסן של החברות בסוף המאה ה-19 ועד לאמצע המאה שעברה.
4. תלות לאורך השנים. על יחסה של ארה"ב עם אמריקה הלטינית מדוקטרינת מונרו בתחילת המאה ה-19 ועד ל"ברית למען הקדימה" בסוף המאה ה-20. מאבק חברתי, מאבק לאומי או מאבק מעמדי?

5. בין המהפכה המקסיקנית למהפכה הקובנית. המהפכה המקסיקנית שהחלה ב-1911, היא המהפכה החברתית הראשונה במאה ה-20 ואילו המהפכה הקובנית זהו הניסיון הראשון במאות האחרונות להפסיק את התלות בארה"ב ולהצביע על נתיב אלטרנטיבי לחברה ולכלכלה. על המהפכה הקובנית וגיבוריה: פידל קסטרו, ארנסטו "צ'ה" גוארה וראול קסטרו.

6. צ'ה גוארה – לוחם אנטי-גלובלי? המהפכן הקובני-ארגנטיני מוצג בשנים האחרונות כ"לוחם אנטי-גלובלי". על דמותו של צ'ה גוארה, מעשיו ותרומתו לחשיבה האנטי-קפיטליסטית.

7. הגלובליזציה ואמריקה הלטינית. מהי גלובליזציה? איך היא השפיעה ומשפיעה על אמריקה הלטינית? מאבקים חברתיים בעידן הגלובליזציה. הפורום החברתי העולמי.

8. איך רואים באמריקה הלטינית את הקשר בין חברה לגלובליזציה. הקרנת הסרט התיעודי "שיחות עם מילטון סנטוס – מבט מן הדרום לעבר הגלובליזציה" מאת ארנסטו סנדלר (ברזיל, 2007).

9. אמריקה הלטינית בעידן הגלובלי. עידן הרודנות והניאו-ליברליזם מדוע אמריקה הלטינית הקדימה יבשות אחרות באימוץ הדגם הניאו-ליברלי? על "הקונצנזוס הושיגנטוני" והשלכותיו על הכלכלה, החברה והפוליטיקה.

10. החלום הגלובלי ושיברו. תנועות חברתיות, ארגוני עובדים בהתמודדות עם הגלובליזציה. המהפכה הקובנית על פרשת דרכים, על פועלם של נשיא ונצואלה המנוח הוגו צ'אבס ושל נשיא בוליביה, אוו מוראלס.

11. תשובות שצומחות מ"למטה" בהתמודדות מול הגלובליזציה. הקרנת הסרט התיעודי "התפיסה" (The Take) מאת נעמי קליין ואבי לואיס (קנדה, 2003) ושיחה. הסרט מתאר את גל תפיסות מפעלים על ידי עובדיהם בארגנטינה בין השנים 2000-2003

12. האם הגלובליזציה במשבר? האם אמריקה הלטינית צועדת בנתיב אנטי-גלובלי? שיחה על הסרט "התפיסה" ודין על התנועות החברתיות באמריקה הלטינית

13. המשבר הקפיטליסטי, הגלובליזציה ואמריקה הלטינית. איך המשבר הכלכלי שהתחיל בקיץ של 2007 בארה"ב משפיע על אמריקה הלטינית? האם הוא מחליש את מגמות הגלובליזציה? האם באמריקה הלטינית ישנן תשובות למשבר שאת סופו לא רואים? אמריקה הלטינית בין ימין לשמאל. סיכום הקורס.

ביבליוגרפיה:

הדגש ברשימה הביבליוגרפית הוא בספרים וכתבי עת בשפה העברית שהם נגישים לתלמידות ותלמידים. לקראת הקורס תימסר ביבליוגרפיה מלאה – כולל ספרים בשפה האנגלית:

אדוארגו גלאנו, העורקים הפתוחים של אמריקה הלטינית (תל-אביב, 1990)

אדוארגו גלאנו, כדורגל באור ובצל (תל-אביב, 2006)

אפרים דויד, אנטי גלובליזציה, ביקורת הקפיטליזם העכשווי (תל-אביב, 2003)

אפרים דויד, **צ'ה גוארה - סיפורו של מהפכן** (תל-אביב, 2004)

אפרים דויד, **עבודה, הון ושלטון - עשור בתולדות האיגודים המקצועיים בארגנטינה** (תל-אביב, 2008).

אפרים דויד, "חמישים הימים שלא זעזעו את ארגנטינה: השתלטות עובדים על מפעלים ומוסדות בימי הממשלה הפרוניסטית בשנת 1973", **ערכים - רבעון להיסטוריה**, גיליון 89, חורף 2005.

דוד דויטשמן (עורך), **צ'ה גוארה בזיכרונותיו של פידל קסטרו** (תל-אביב, יפורסם בחלקו הראשון של הסמסטר בהוצאת רסלינג)

דב חנין, **גלובליזציה** (תל-אביב, 2007)

צבי טל, **תלות תרבותית ומחאה - הקולנוע הפוליטי בארגנטינה ובברזיל** (תל-אביב, 2004)

צבי מדין, **אמריקה הלטינית - על עיצובה של התודעה החברתית** (תל-אביב, 2001)

צבי מדין ורענן ריין (עורכים), **מקסיקו לאחר המהפכה: חברה ופוליטיקה 1910-1952** (תל-אביב, 1999)

אביהו זכאי, **אירופה והעולם החדש** (ירושלים, 2003)

נעמי קליין, **דוקטרינת ההלם – עליית הקפיטליזם של האסון** (תל-אביב, 2009)

פידל קסטרו ואיגנסיו רמונט, **פידל – אוטוביוגרפיה** (תל-אביב, 2007)

אילן רחום, **ברזיל בעבר ובהווה - האליטה והעם** (תל-אביב, 1990)

אילן רחום, **תת-יבשת בטלטה, אמריקה הלטינית 1900-2000** (ירושלים, 2003)

רענן ריין, **פופוליזם וכאריזמה, ארגנטינה הפרוניסטית** (תל-אביב, 1999)

אתרי אינטרנט מומלצים:

סוכנות הידיעות הלטינו-אמריקאית (אנגלית, ספרדית ופורטוגזית) / פרשנות ודעות:
<http://alainet.org>

המועצה הצפון-אמריקאית לענייני אמריקה הלטינית (אנגלית) / מאמרים ופרשנות:
<https://nacla.org>